

שמים

לדעת רבי יוסי – השמים נקראים כן כי שם מים.

ולדעת מתניתא – השמים נקראים כן, נוטריקון **אש ומים**, מלמד שהביאם
הקב"ה וטרפם [=עירבם] זה בזה, ועשה מהן רקיע.

"את השמים ואת הארץ"

שאל רבי ישמעאל את רבי עקיבא, כשהיו מהלכים בדרך, אתה ששימשת את
נחום איש גם זו עשרים ושנים שנה, שהיה דורש כל "את" שבתורה, "את
השמים ואת הארץ" (בראשית א' א), מה היה דורש בהם.

אמר לו, אילו נאמר, "בראשית ברא אלקים שמים וארץ", הייתי אומר, שמים
שמו של הקב"ה, כלומר זה שהוא אלקי השמים ברא את הבריאה, עכשיו
שנאמר "את השמים ואת הארץ", שמים שמים ממש, ארץ ארץ ממש.

חזר ושאל, אם כן די היה לכתוב "בראשית ברא אלקים את השמים והארץ",
למה כתב "ואת הארץ".

אמר לו, להקדים שמים לארץ, שאם לא היה כתוב "את", היינו אומרים
כאחת נבראו, אלא שאי אפשר לקרות שני שמות כאחת, לכן נכתב "את",
להפריד ביניהם, לומר שזה קדם לזה.

"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. והארץ היתה"

אף שתחילה נבראו שמים ואחר כך ארץ כמו שנאמר, "בראשית ברא אלקים
את השמים ואת הארץ" (בראשית א' א), פתח בביאור מעשה בריאת הארץ,
שאמר מיד, "והארץ היתה תהו ובהו" (בראשית א' ב).

וטעם הדבר מבואר במשנת בית מדרשו של רבי ישמעאל, משל למלך בשר ודם
שאמר לעבדיו, השכימו לפתחי, השכים ומצא נשים ואנשים, למי משבח, למי
שאינ דרכו להשכים והשכים, והוא הדין בזה, אף שהזכיר בקריאתו שמים
וארץ, ובאו ונבראו שניהם, כשבא לספר מעשיהם ושבחם, שיבח את הארץ
תחילה, שהארץ נחשבת מי שאין דרכה להשכים, שכל מעשה ארץ מתוונים,
ומעשה שמים במהירות.

על מה הבריות עומדות

רבי יוסי אומר, אוי להם לבריות, שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות
ואינן יודעות על מה הן עומדות. כלומר, הבריות רואות **עומדות על הארץ**,
ואינם יודעות כל מה שמחזיק את הארץ.

א. הארץ עומדת על העמודים, שנאמר, "המרגיזו ארץ ממקומה ועמודיה
יתפלצו" (איוב ט"ו).

ב. עמודים עומדים על המים, שנאמר, "לרקע הארץ על המים פי לעולם חסדו"
(תהלים קל"ו).

ג. מים עומדים על ההרים, שנאמר, "תהום פלבוש פסיתו על הרים ועמודו מים"
(תהלים ק"ד).

ד. הרים עומדים ברוח, שנאמר, "כי תנה יוצר הרים וברא רוח³ ומגיד לאדם מה
שחוו עשה שחר עיפה ודרך על בְּמַתִּי אֶרֶץ ה' אֱלֹקֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ" (עמוס ד' י"א)

ו. בנעה. שנאמר, "עמודי שמים ירוּפּוּ וַיִּתְמְהוּ מַגְעָרְתוֹ" (איוב כ"ו י"א)

ז-ח. בצדק ומשפט. שנאמר, "צדק ומשפט מכוון כפאָדָּה חֶסֶד וְאֱמֶת יִקְדְּמוּ פְּנֵיךָ"
(תהלים פ"ט ט"ו).

ט-י. בחסד ורחמים. שנאמר, "זָכַר רַחֲמֶיךָ ה' וְחֶסֶדֶיךָ כִּי מְעוֹלָם הַמָּה" (תהלים
כ"ה ו').

העולם היה מרחיב עד שאמר לו הקב"ה די

ואמר רב יהודה אמר רב, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, היה
מרחיב והולך כשתי פקעיות של חוטי שתי, עד שגער בו הקדוש ברוך הוא,
והעמידו, שנאמר "עמודי שמים ירוּפּוּ וַיִּתְמְהוּ מַגְעָרְתוֹ".

וכן דרש ריש לקיש את הכתוב, "וַיֹּאמֶר לֹא אֶלְקִים אֲנִי אֶל שְׂדֵי פְּרָה וְרִבְהָ גוֹי וְקָהֵל
גוֹיִם יִקְהֶה מִמֶּנּוּ וּמִלְכִּים מִחֻלְצֵיךָ צְאוּ" (בראשית ל"ה י"א), אני הוא שאמרת לי לעולם די.

הים היה מרחיב עד שאמר לו הקב"ה די

אמר ריש לקיש, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את הים, היה מרחיב והולך,
עד שגער בו הקדוש ברוך הוא, ויבשו, שנאמר, "גֹּוֹעַר בַּיָּם וַיִּבְשְׁהוּ וְכָל הַנְּהָרוֹת
הַיָּרִיב אֶמְלַל בְּשֵׁן וְכַרְמֵל וּפְרַח וּפְרַח וּכְבֹּנוֹ אֶמְלַל" (נחום א' ד').

שמים וארץ מי קדם למי

בית שמאי אומרים, שמים נבראו תחלה, ואחר כך נבראת הארץ, שנאמר,
"**בראשית ברא אלקים את השמים** [ואחר כך] **ואת הארץ**" (בראשית א' א). **ועוד**
אמרו בית שמאי לחזק דבריהם, **הלא השמים נקראים כסא**, שהוא מקום
הישיבה, **והארץ נחשבת כשרפרף**, שהיושב על הכסא מניח עליו רגליו, כמו
שנאמר, "כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלֵי אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה
מְקוֹם מְנוּחָתִי" (ישעיהו ס"ו א'), **ורגילות היא, שתחילה מתקנים את הכסא, ולפי**
גובה הכסא מתקנים את השרפרף.

ובית הלל אומרים, ארץ נבראת תחלה, ואחר כך שמים, שנאמר, "אֲלֶה תוֹלְדוֹת
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאֵם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ [ואחר כך] וְשָׁמַיִם" (בראשית ב'
ד'). **ועוד** אמרו בית הלל לחזק דבריהם, **הלא השמים נקראים עליה**, [דירה
עליונה], **והארץ נקראת בית**, [דירה תחתונה], כמו שנאמר, "הַבּוֹנֶה בְּשָׁמַיִם
מַעֲלֹתָיו וְאֶגְדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְדָּהּ הַקָּרָא לְמִי הֵיטֵב וַיִּשְׁפֹּכֶם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ ה' שְׁמוֹ" (עמוס ט' ו'),
ורגילות היא, שתחילה בונים את הבית, ורק אחר כך את העליה.

וחכמים אומרים, זה וזה כאחת נבראו, שנאמר, "אֶף יְדֵי יִסְדָּהּ אֶרֶץ וַיְמַיְנֵי
טַפְחָהּ שָׁמַיִם קָרָא אֲנִי אֱלֹהֵימָּה יַעֲמְדוּ יַחְדָּו" (ישעיהו מ"ח י"א). [ובית שמאי ובית הלל
אמרו, שלא בא הכתוב ללמד שנבראו יחדיו, אלא נבראו בזה אחר זה, ולאחר מכן
נקבעו יחדיו, שלא יפרדו זה מזה].

וריש לקיש אמר ליישב את כל הפסוקים הללו, שהפסוק שבו מבואר ששמים
קדמו, מדבר בבריאה "ברא אלקים את השמים ואת הארץ", והפסוק שבו
מבואר שהארץ קדמה, מדבר בקביעתם במקומם, "בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ
וְשָׁמַיִם", **שמתחילה ברא שמים, ואחר כך ברא ארץ, ולאחר מכן כשבא**
לנטותם במקומם, מתחילה נטה הארץ, ולאחר מכן נטה שמים.

² מה ענין הרים אצל רוח, אלא ללמדך שההרים עומדים על הרוח. [רש"י].

³ הכח, הוא כח הזרוע. והגבורה היא גבורת הלב. [רש"י].